

Fundacja Varia Posnania oraz podmioty reprezentowane przez niżej podpisane osoby (dalej: „Fundacja”) po zapoznaniu się z treścią **projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo oświatowe oraz niektórych innych ustaw (dalej: ”projekt”)**, opublikowanego w Rządowym Centrum Legislacji 8 lipca 2025 roku, numer z wykazu UD222, którego wnioskodawcą jest Minister Edukacji

OPINIUJĄ POZYTYWNE PROJEKT USTAWY

z zastrzeżeniami, o których mowa w poniższym piśmie.

Jako Fundacja od 3 lat działająca na rzecz praw uczniowskich, zwracając uwagę na mankamenty obecnego brzmienia ustawodawstwa przychylnie zwracamy się w kierunku wszelkich działań mających na celu zmianę dotychczasowego stanu rzeczy, również w celu podkreślenia proucziowskiego statusu szkoły jako miejsca, w którym to kształtowane są początkowe elementy postaw obywatelskich, mających zapoczątkować w życiu publicznym, do czego konieczne jest respektowanie ich praw. Wnioskowany projekt stanowi istotny krok do spełnienia tego celu, poprzez ujednoczenie praw i obowiązków uczniowskich oraz kar w dokumencie rangi ustawowej, co pozwoli na uniknięcie przypadków naruszenia praw uczniowskich, korzystając z przepisów niezgodnych z prawem (dla przykładu, statut Zespołu Szkół Zawodowych nr 6 im. Joachima Lelewela w Poznaniu w dniu 15 lipca 2025 r. w par. 98 zakładał jako karę w ramach „czasowej utraty przywilejów uczniowskich” „po wcześniejszym uzgodnieniu z wychowawcą przepracowanie do 10 godzin na rzecz szkoły bądź środowiska lokalnego”¹, co świadczy o skali problemu, który ustawa ta zamierza zlikwidować).

W związku z powyższym, opinia odnośnie projektu ustawy jest jednoznacznie pozytywna.

Niemniej, jako wnoszący uwagi postulujemy wprowadzenie zmian, które pozwolą w opinii Fundacji lepiej realizować cel w postaci poszanowania praw uczniowskich i godności

¹ <https://bip.poznan.pl/bip/zespol-szkol-zawodowych-nr-6-im-joachima-lelewela-xxx-lo-technikum-polig-administr-zsz-nr-7-szkola-polic-nr-30-dla-doroslych-xxx-lo-dla-doroslych,1333/regulamin/> (dostęp: 15.07.2025)

człowieka, które to (wraz z proponowanymi rozwiązaniami oraz uzasadnieniami) wskazujemy poniżej:

1. Przepis nowelizacji: Art. 1 pkt 1

w art. 4 po pkt 20 dodaje się pkt 20a w brzmieniu:

„20a) społeczności szkolnej – należy przez to rozumieć łącznie osoby, o których mowa w pkt 18, 19 i 20;”;

Proponowane działanie:

- 1) Proponuje się zmienić jednostkę redakcyjną z pkt 20a na pkt 20b;
- 2) Proponuje się usunąć słowo „i”, zastępując go przecinkiem oraz dodać po słowie „20” sformułowanie „i 20a”;
- 3) Proponuje się dodać pkt 20a w brzmieniu:
„20a) pracownikach szkoły – należy przez to rozumieć pracowników obsługi oraz administracji szkoły;”.

Uzasadnienie:

Powyższa poprawka ma charakter głównie symboliczny i wskazujący na solidaryistyczne rozumienie społeczności szkolnej jako wszystkich osób zaangażowanych w jej działanie, podkreślając przy tym częstokroć pomijany wpływ pracowników administracji czy też obsługi na sprawne funkcjonowanie szkoły, a jednocześnie ma stanowić furtkę dla uwzględniania pracowników w procesach decyzyjnych w ich zakładzie pracy, również innych niż tylko w ramach obowiązków związanych bezpośrednio z ich obszarem działania. Stąd też wprowadzenie powyższych działań uznajemy za wskazane.

2. Przepis nowelizacji: art. 1 pkt 3 (brzmienie art. 42a ust. 2 pkt 2)

Uczniowi w szkole podstawowej, szkole ponadpodstawowej, szkole artystycznej lub placówce, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, przysługuje wolność: [...] od dyskryminacji z jakiegokolwiek powodu, w szczególności ze względu na: płeć, wiek, wygląd, niepełnosprawność, rasę, religię, narodowość, przekonania polityczne, pochodzenie etniczne, wyznanie albo jego brak i orientację seksualną;

Proponowane działanie:

- 1) Proponuje się usunąć słowo „i” przed sformułowaniem „orientację seksualną”, zastępując go przecinkiem;
- 2) Proponuje się dodać na końcu sformułowanie „i tożsamość płciową”.

Uzasadnienie:

Wg badań przeprowadzonych przez Fundację Varia Poznania w 2023 roku, 52 procent spośród ankietowanych którzy dokonali coming outu (procesu ujawniania swojej orientacji seksualnej lub tożsamości płciowej) doświadczyło dyskryminacji ze względu na orientację seksualną i/lub tożsamość płciową, którego oznaką były bagatelizowanie problemu niecisplciowości bądź też nieumiejętność odpowiedniego zachowania i działania w stosunku do osób niecisplciowych, np. poprzez nierespektowanie wybranych zaimków czy też korzystania z martwego imienia, tzw. deadname tychże². Pominięcie tego aspektu w ramach wolności uczniowskich stanowi pominięcie istotnego, jak już wykazano powyżej, problemu. Umieszczenie kryterium braku dyskryminacji ze względu na tożsamość płciową do katalogu wolności uczniowskich stanowić będzie wskazanie zamiaru ustawodawcy w postaci istotnego wzmocnienia statusu osób niecisplciowych w ramach ochrony ich praw, co będzie miało szczególne znaczenie w kontekście funkcjonowania szkół w regionach, w których to idee równości praw osób niecisplciowych nie są przestrzegane.

3. Przepis nowelizacji: art. 1 pkt 3 (brzmienie art. 42b ust. 1 pkt 3)

Uczeń w szkole podstawowej, szkole ponadpodstawowej, szkole artystycznej lub placówce, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, ma obowiązek: [...] zachowywać się zgodnie z ogólnie przyjętymi normami społecznymi podczas zajęć organizowanych na terenie tej szkoły lub placówki i poza nią, przerw w zajęciach, uroczystości, imprez oraz wyjść grupowych i wycieczek;

Proponowane działanie:

- 1) Proponuje się zmienić treść sformułowania “zachowywać się zgodnie z ogólnie przyjętymi normami społecznymi” w taki sposób by przyjęła ona brzmienie: “zachowywać się w sposób nienaruszający prawa powszechnie obowiązującego, jak również nienaruszający praw i wolności innych osób”.

² J. Pieniążek, *Sytuacja prawna osób niecisplciowych w szkołach*, wydanie II, Fundacja Varia Poznania, Poznań, 2023, s. 58-59

Uzasadnienie:

Koncept norm społecznych (rozumiany jako zbiór norm zawierający w sobie bliżej nie skodyfikowany zbiór zasad współżycia społecznego oraz norm etycznych, moralnych, obyczajowych itp.), z racji braku kodyfikacji tychże, stanowić może furtkę do naruszania praw uczniowskich, w szczególności wolności wyrażania opinii na podstawie bliżej niezidentyfikowanych zasad, których to natura nie powinna stanowić kryterium w ocenie respektowania obowiązków przez osoby uczące się. Z tego powodu postulowane przez Fundację jest również usunięcie odniesień do respektowania zasad współżycia społecznego oraz norm etycznych z definicji oceny zachowania, określonej w art. 44b ust. 4 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U.2025, poz. 622). Pozostawienie regulacji w powyższym brzmieniu pozwalałoby na karanie (bądź też nie) osób uczących się za kwestie podlegające kryterium moralnym i etycznym w zależności od miejscowości w której uczy się dana osoba, co stanowi w istocie rzeczy możliwość obejścia prawa na podstawie uznaniowo rozumianych zasad. Wobec powyższego za konieczne uznajemy nie tylko derogowanie tego fragmentu z projektu ustawy, ale również dążenie do usunięcia aspektu norm społecznych rozumianych inaczej jako skodyfikowanych norm prawnych, jako kryterium respektowania obowiązków ucznia i obywatela ze wszystkich norm prawnych.

4. Przepis nowelizacji: art. 1 pkt 3 (brzmienie art. 42b ust. 1 pkt 4)

Uczeń w szkole podstawowej, szkole ponadpodstawowej, szkole artystycznej lub placówce, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, ma obowiązek: [...] ubierać się zgodnie z ogólnie przyjętymi normami społecznymi, a w przypadku, o którym mowa w art. 100, nosić na terenie szkoły lub placówki jednolity strój; noszenie stroju nawołującego do nienawiści, dyskryminującego, sprzecznego z przepisami prawa lub stwarzającego zagrożenie dla bezpieczeństwa innych osób przebywających w szkole lub placówce lub samego ucznia jest niedozwolone;

Proponowane działanie:

- 2) Proponuje się usunąć sformułowanie „ubierać się zgodnie z ogólnie przyjętymi normami społecznymi, a”.

Uzasadnienie:

Argumentacja odnośnie powyższej treści jest tożsama z argumentacją zawartą odnośnie przepisu określonego w pkt 3 niniejszego pisma.

5. Przepis nowelizacji: art. 1 pkt 3 (brzmienie art. 42b ust. 1 pkt 5)

Uczeń w szkole podstawowej, szkole ponadpodstawowej, szkole artystycznej lub placówce, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, ma obowiązek: [...] przestrzegać określonych w statucie tej szkoły lub placówki zasad regulujących strój i wygląd podczas zajęć edukacyjnych wychowania fizycznego oraz zajęć edukacyjnych odbywających się w warsztatach, laboratoriach i pracowniach szkolnych, zgodnych z ogólnie przyjętymi normami społecznymi oraz koniecznością zapewnienia uczniom bezpiecznych i higienicznych warunków kształcenia, wychowania i opieki

Proponowane działanie:

- 1) Proponuje się zastąpić sformułowanie “strój i wygląd” stwierdzeniem “wygląd, w tym strój” (propozycja Stowarzyszenia Precedens);
- 2) Proponuje się zastąpić stwierdzenie “zgodnych z ogólnie przyjętymi normami społecznymi” stwierdzeniem “związanych z”.

Uzasadnienie:

Opiniujący proponują zmianę na „wygląd, w szczególności strój”, ponieważ poza tym, że określenie to jest bardziej precyzyjne, stanowić będzie też pewną wskazówkę interpretacyjną dla szkół. W jasny sposób będzie wskazywać, że pojęcia „strój” i „wygląd” nie są tożsame oraz że „strój” jest węższą kategorią pojęciową niż „wygląd”. Mając na uwadze dotychczasowe problemy ze stosowaniem ustawy – Prawo oświatowe w zakresie regulowania ubioru ucznia, takie rozwiązanie jawi się jako potrzebne, szczególnie w kontekście wcześniejszych propozycji zmian, gdzie sugerowano generalną zmianę z „ubierania się” na „strój”. W ten sposób powstałyby dwie kategorie pojęciowe, a sam ustawodawca wskazałby, jaki jest ich wzajemny stosunek, co może zniwelować liczbę naruszeń praw ucznia.

Argumentacja odnośnie treści związanej z zachowaniem kryterium norm społecznych jest tożsama z argumentacją zawartą odnośnie przepisu określonego w pkt 3 niniejszego pisma.

6. Przepis nowelizacji: art. 1 pkt 3 (brzmienie art. 42b ust. 1 pkt 6)

Uczeń w szkole podstawowej, szkole ponadpodstawowej, szkole artystycznej lub placówce, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, ma obowiązek: [...] przestrzegać warunków wnoszenia na teren tej szkoły lub placówki telefonów komórkowych i innych urządzeń elektronicznych i korzystania z nich na terenie tej szkoły lub placówki albo zakazu wnoszenia na teren tej szkoły lub placówki telefonów komórkowych i innych urządzeń elektronicznych lub korzystania z nich na terenie tej szkoły lub placówki, określonych w statucie tej szkoły lub placówki:

Proponowane działanie (rekomendowane, zaproponowane przez Stowarzyszenie Precedens):

- 1) usunąć sformułowanie “albo zakazu wnoszenia na teren tej szkoły lub placówki telefonów komórkowych i innych urządzeń elektronicznych lub korzystania z nich na terenie tej szkoły lub placówki”;

Uzasadnienie

Opiniujący są zdecydowanie przeciwni ustanowieniu dodatkowego zakazu w katalogu obowiązków uczniowskich. W tym celu przytaczają następujące argumenty:

1. proponowana regulacja jawi się jako nieuzasadniona i zbyt daleko idąca. Choć nie sposób zaprzeczyć, że problem nadmiernego korzystania z urządzeń mobilnych przez dzieci i młodzież jest realny, to jednak regulacje prawne powinny odpowiadać rzeczywistym zjawiskom społecznym w sposób proporcjonalny i adekwatny do zróżnicowanych potrzeb uczniów. Z obszernego raportu z marca 2025 roku Internet dzieci. Raport z monitoringu obecności dzieci i młodzieży w internecie wynika jasno, że dynamika korzystania z telefonów komórkowych różni się istotnie w zależności od wieku uczniów: „Po porannym skorzystaniu z telefonu liczba dzieci poniżej 13. roku życia sięgających po smartfona wyraźnie spada w czasie szkolnym, by ponownie wzrosnąć koło południa. [...] Wśród starszych użytkowników (13–18 lat) nie obserwujemy już tego szkolnego „spadku” – pokazuje to, że telefon mają oni pod ręką także w czasie pobytu w szkole”. Niniejsza regulacja jednak nie dostrzega różnic, lecz wprowadza ogólny zakaz, którego adresatem mają być wszyscy uczniowie, niezależnie od ich wieku, etapu edukacji, indywidualnych potrzeb.

2. brakuje przekonujących argumentów na to, że ustawowe ograniczenie wnoszenia urządzeń elektronicznych na teren szkoły przyniesie długofalowe, pozytywne efekty wychowawcze. Przeciwnie – sztywne zakazy mogą wzbudzać opór, prowadzić do konfliktów i utrudniać kształtowanie dojrzałych postaw odpowiedzialności cyfrowej. Zamiast rozwijać kompetencje uczniów w zakresie świadomego korzystania z technologii szkoła staje się instytucją represyjną, odcinającą od narzędzi, które – jeśli odpowiednio wykorzystywane – mogą wspierać proces edukacyjny i rozwój osobisty.

3. nie sposób również pominąć istotnych problemów praktycznych, jakie wiązałyby się ze stosowaniem analizowanego przepisu. Jeśli przyjąć literalne rozumienie sformułowania „inne urządzenia elektroniczne”, należałoby uznać, że zakaz może obejmować nie tylko telefony komórkowe, lecz także elektroniczne zegarki, opaski sportowe, kalkulatory, a nawet niektóre przyrządy medyczne, co mogłoby prowadzić do sytuacji absurdalnych.

4. powstaje również pytanie, co przykładowo miałyby zrobić uczeń dojeżdżający samodzielnie do szkoły, który potrzebuje telefonu na przykład do kontaktu z rodzicem po zajęciach albo do sprawdzenia rozkładu jazdy. W przypadku ustanowienia takiego zakazu spodziewać się można, że uczniowie mogą być zmuszeni do pozostawiania telefonów w domu, o ile statut nie określi bardziej przystępnych warunków realizowania wskazanego obowiązku. Spowoduje to duże trudności praktyczne dla uczniów. Wprowadzenie przedmiotowego ograniczenia może w praktyce doprowadzić do **nieuzasadnionego szerszego ograniczenia prawa własności, niż wynika to z literalnego brzmienia przepisu**, rozciągnięcia ograniczenia władztwa nad rzeczą również na czas, kiedy uczeń nie przebywa w szkole, ze względu na fakt, że na przykład będzie on zmuszony zostawić telefon w domu.

5. proponowany zakaz będzie również w praktyce trudny do wyegzekwowania – wielu uczniów będzie zapewne próbowało go obchodzić, na przykład korzystając z telefonów w łazienkach lub innych miejscach poza kontrolą nauczycieli, powołując się na zostawienie telefonu w domu, co może prowadzić do jeszcze większego konfliktu z normami prawa i pogorszenia atmosfery w szkole. Zamiast wspierać wychowanie do odpowiedzialnego korzystania z technologii przepisy takie **tworzą pozory dyscypliny bez realnej gwarancji ich skuteczności**.

Proponowane działanie (alternatywne, zaproponowane przez Fundację Varia Posnania):

1) Proponuje się po cytowanym przepisie dodać pkt 6a, 6b i 6c o następującej treści:

6a) Zakaz wnoszenia na teren szkoły lub placówki telefonów komórkowych i innych urządzeń elektronicznych i korzystania z nich na terenie tej szkoły lub placówki, o którym mowa w pkt 6 następuje w drodze referendum szkolnego, z prawem głosu dla wszystkich członków społeczności szkolnej, o której mowa w art. 4 pkt 20b, wg trybu i warunków określonych w uchwale Rady Szkoły. Wynik referendum jest wiążący, jeśli weźmie w nim udział więcej niż połowa uprawnionych do głosowania, zaś propozycja będąca przedmiotem referendum uzyska więcej niż połowę głosów za;

6b) Do zniesienia zakazu wnoszenia na teren szkoły lub placówki telefonów komórkowych i innych urządzeń elektronicznych stosuje się odpowiednio przepisy pkt 6a.

6c) Zakaz wnoszenia na teren szkoły lub placówki telefonów komórkowych i innych urządzeń elektronicznych i korzystania z nich na terenie tej szkoły lub placówki, o którym mowa w pkt 6 nie dotyczy urządzeń elektronicznych, które służą w całości bądź części monitoringowi stanu zdrowia ucznia bądź też utrzymaniu ucznia w odpowiedniej kondycji psychofizycznej.

Uzasadnienie:

W opinii Fundacji zakaz korzystania z telefonu komórkowego czy też innych urządzeń elektronicznych na terenie szkoły jako istotna ingerencja w prawa i wolności uczniowskie, a jednocześnie element walki ze złymi nawykami oraz uzależnieniem od urządzeń elektronicznych nie powinien podlegać tylko i wyłącznie władztwu rady szkoły, a winno być decyzją podjętą przez ogół społeczności szkolnej. Fundacja uznaje jednocześnie, że forma demokracji bezpośredniej w ramach szkoły stanowić będzie wzorowy przykład budowania społeczeństwa obywatelskiego na gruncie szkolnym, co wpłynąć może na zainteresowanie tematyką budowy społeczeństwa obywatelskiego przez osoby uczące się. Fundacja postuluje zatem wprowadzenie mechanizmu tzw. referendum szkolnego w ramach którego do wprowadzenia podobnego zakazu konieczne byłoby uzyskanie większości bezwzględnej w głosowaniu powszechnym, w którym udział wzięła cała społeczność szkolna, włączając w to rodziców, grono pedagogiczne, pracowników szkoły i osoby uczące się. Tryb przeprowadzania takiego

referendum proponuje się zawrzeć w uchwale rady szkoły. Co ważne, w obecnym brzmieniu zakaz wnoszenia telefonów komórkowych oraz innych urządzeń elektronicznych może wywołać sytuację, gdy na gruncie legislacyjnym wnoszenie urządzeń elektronicznych mających na celu np. monitorowanie bądź też utrzymanie stanu zdrowia (np. pompa insulinowa) będzie zakazane, co stanowi rażące odchylenie od intencji ustawodawcy, co koniecznie należy doprecyzować w sytuacji utrzymania zakazu wnoszenia i korzystania z telefonów komórkowych i innych urządzeń elektronicznych na terenie szkoły.

7. Przepis nowelizacji: art. 1 pkt 3 (brzmienie art. 42b ust. 1 pkt 7)

Uczeń w szkole podstawowej, szkole ponadpodstawowej, szkole artystycznej lub placówce, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, ma obowiązek: [...] zachowywać się wobec członków społeczności szkolnej i innych osób przebywających w szkole lub placówce zgodnie z ogólnie przyjętymi normami społecznymi oraz z szacunkiem i poszanowaniem ich godności osobistej;

Proponowane działanie:

- 1) Proponuje się zastąpić powyższy przepis w taki sposób, aby jego ostateczne brzmienie było następujące:
 - 7) *zachowywać się wobec członków społeczności szkolnej i innych osób przebywających w szkole lub placówce w sposób nienaruszający prawa powszechnie obowiązującego, jak również nienaruszający praw i wolności innych osób;*

Uzasadnienie:

Argumentacja odnośnie zachowania zgodnego z normami społecznymi jest zbieżna z propozycjami zawartymi w art. 42b ust. 1 pkt 3 (patrz punkt 3 powyższego pisma). Odnośnie części dotyczącej szacunku oraz poszanowania ich godności osobistej, Fundacja uznaje za słuszne powiązanie aspektu godności osobistej z innymi dokumentami o charakterze konstytucyjnym, gdzie kwestia ta jest odpowiednio i wyczerpująco unormowana, toteż odwołanie się do niej w formie odwołania do praw i wolności innych osób jest bardziej intuicyjne i nie tworzy potencjalnego pola do rozbieżności w rozumieniu godności osobistej.

8. Przepis nowelizacji: art. 1 pkt 3 (brzmienie art. 42c ust. 1, 2, 5 i 17), art. 10 pkt 1 [brzmienie art. 4 ust. 4 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. z 2024 r. poz. 978 i 1228)]

1. W ramach procesu wychowawczego i bieżącej pracy z uczniem szkoła podstawowa, szkoła ponadpodstawowa, szkoła artystyczna lub placówka, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, może stosować środki oddziaływania wychowawczego, służące kształtowaniu postaw i zachowania uczniów zgodnych z ogólnie przyjętymi normami społecznymi, w szczególności: uwagi ustne, pisemne informacje o zachowaniu, przeproszenie pokrzywdzonego, przywrócenie stanu poprzedniego lub wykonanie określonych prac porządkowych na rzecz szkoły lub placówki.

2. Gdy środki, o których mowa w ust. 1, okażą się niewystarczające do osiągnięcia celu wychowawczego, uczeń podlega odpowiedzialności za naruszenie przepisów obowiązujących w szkole podstawowej, szkole ponadpodstawowej, szkole artystycznej lub placówce, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, w tym za niewypełnianie obowiązków, o których mowa w art. 42b.

5. Postępowanie w sprawie wymierzenia uczniowi kary wszczyna dyrektor szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, z własnej inicjatywy lub na wniosek innego członka społeczności szkolnej, jeżeli popełnienie zarzuczonego naruszenia jest prawdopodobne, chyba że wystarczające będzie zastosowanie środków, o których mowa w ust. 1.

17. Przepisów ust. 1–16 nie stosuje się do dzieci korzystających z wychowania przedszkolnego w oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych, a także w przypadku zastosowania wobec ucznia środka, o którym mowa w art. 4 ust. 4 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. z 2024 r. poz. 978 i 1228).

Art. 10 (treści nowelizacji ustawy - przyp. red.). W ustawie z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. z 2024 r. poz. 978 i 1228) wprowadza się następujące zmiany: 1) w art. 4 ust. 4 otrzymuje brzmienie:

„4. W przypadku gdy nieletni wykazuje przejawy demoralizacji lub dopuścił się czynu karalnego na terenie szkoły lub w związku z realizacją obowiązku szkolnego

lub obowiązku nauki, dyrektor tej szkoły może, za zgodą rodziców albo opiekuna nieletniego oraz nieletniego, zastosować, jeżeli jest to wystarczające, środek oddziaływania wychowawczego w postaci pouczenia, ostrzeżenia ustnego albo ostrzeżenia na piśmie, przeproszenia pokrzywdzonego, przywrócenia stanu poprzedniego lub wykonania określonych prac porządkowych na rzecz szkoły. Zastosowanie środka oddziaływania wychowawczego wyłącza zastosowania kary, o której mowa w art. 42c ust. 3 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2024 r. poz. 737, z późn. zm.³⁾). Przepisu nie stosuje się w przypadku, gdy nieletni dopuścił się czynu zabronionego wyczerpującego znamiona przestępstwa ściganego z urzędu lub przestępstwa skarbowego.”

Proponowane działanie:

- 1) Usunąć treść ust. 1;
- 2) Z treści ust. 2 usunąć fragment „Gdy środki, o których mowa w ust. 1, okażą się niewystarczające do osiągnięcia celu wychowawczego,” oraz “obowiązujących w szkole podstawowej, szkole ponadpodstawowej, szkole artystycznej lub placówce, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8,”;
- 3) W treści ust. 5 słowo „ust. 1” zastąpić stwierdzeniem „art. 4 ust. 4 Ustawy z dnia 9 czerwca 2022 roku o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich”;
- 4) W treści ust. 17 usunąć fragment „, a także w przypadku zastosowania wobec ucznia środka, o którym mowa w art. 4 ust. 4 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. z 2024 r. poz. 978 i 1228)”;
- 5) Zachować dotychczasową treść art. 4 ust. 4 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. 2024, poz. 978 i 1228).

Uzasadnienie:

Powyższy przepis stanowi podstawę dla stosowania środków oddziaływania wychowawczego, który to katalog środków jest otwarty, co może sankcjonować stosowanie wobec ucznia środków uznanych przez osobę upoważnioną za odpowiednie, a które to środki mogą naruszać prawa i wolności obywatelskie (w szczególności wolność wyboru i wykonywania pracy, o której mowa w art. 65 ust. 1

³⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2024 r. poz. 854, 1562, 1635 i 1933 oraz z 2025 r. poz. 619, 620, 622 i 769.

Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej). W istocie rzeczy przepis ten stanowi powielenie obecnego brzmienia art. 4 ust. 4 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz.U.2022 poz. 1700 z późn. zm., dalej: „ustawa”), który to zezwala dyrektorowi na zastosowanie środków oddziaływania wychowawczego w postaci pouczenia, ostrzeżenia ustnego albo ostrzeżenia na piśmie, przeproszenia pokrzywdzonego, przywrócenia stanu poprzedniego lub wykonania określonych prac porządkowych na rzecz szkoły, z tym zastrzeżeniem, iż przepis określony w projekcie zezwala na skorzystanie ze środków oddziaływania wychowawczego również w sytuacjach nieokreślonych w art. 4 ust. 4 ustawy (tj. wykazywanie przejawów demoralizacji lub dopuszczenie się czynu karnego na terenie szkoły lub w związku z realizacją obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki) oraz, za sprawą otwartego katalogu środków oddziaływania wychowawczego, sankcjonuje potencjalne naruszanie przez szkołę praw osób uczących się poprzez np. kary naruszające godność osobistą. W istocie rzeczy, ustawa w momencie procesu legislacyjnego stanowiła również przedmiot krytyki przez organizacje zajmujące się prawami ucznia ze względu na przekazanie dyrektorom szkół uprawnień quasi-sądowniczych, zaś projekt poszerza grono osób uprawnionych do niemal każdej osoby upoważnionej przez dyrektora. Dodatkowo, należy wspomnieć iż w przeciwieństwie do brzmienia ustawy, projekt nie zakłada zgody rodziców albo opiekuna nieletniego oraz nieletniego jako koniecznego do zastosowania środków oddziaływania wychowawczego. Co ważne, przepis ust. 17 jak również art. 10 pkt 1 projektu zmieniający brzmienie art. 4 ust. 4 ustawy zakłada wyłączenie jednoczesnego stosowania środków oddziaływania wychowawczego oraz kar określonych w statucie szkoły. Wobec braku uchylecia brzmienia ustawy de facto utworzone są 2 stany kiedy to zastosować można środki oddziaływania wychowawczego:

- „w ramach procesu wychowawczego”, które to środki mogą być dowolne, ich stosowanie nie musi być poprzedzone zgodą ucznia ani rodzica, zaś ich zastosowanie nie wiąże się z dokonaniem czynu karnego w rozumieniu art. 1 ust. 2 pkt 2 ustawy, bądź też nie stanowi czynu demoralizacji;
- w sytuacji stwierdzenia czynu demoralizacji, jak również dokonania czynu karalnego w związku z realizacją obowiązku szkolnego bądź obowiązku nauki, jak również w sytuacji popełnienia powyższych czynów na terenie szkoły, który to katalog środków jest zamknięty, zaś ich stosowanie musi być poprzedzone zgodą ucznia i rodzica.

Powyższy przepis projektu więc zakłada rygory stosowania kar gorsze niż w ustawie (i to w szerszym katalogu „procesu wychowawczego”), stąd też za konieczne uznać należy jego derogację i przywrócenie stanu poprzedniego w zakresie środków oddziaływania wychowawczego.

Dodatkowo, stwierdzenie zawarte w art. 42c ust. 2 proponowanego brzmienia ustawy sugerować może sankcję ucznia z tytułu nieprzestrzegania bliżej nieokreślonych “przepisów obowiązujących w szkole lub placówce”, co z kolei sugerować może istnienie źródła obowiązków ucznia wynikających z aktów prawa innych niż ustawa, co z kolei stoi w sprzeczności z intencją skodyfikowania obowiązków ucznia w jednym akcie, właściwym dla wszystkich szkół i placówek znajdujących się w jurysdykcji niniejszego prawa. Z tego też powodu derogacja fragmentu wskazanego w proponowanym działaniu Fundacja uważa za koniec

9. Przepis nowelizacji: art. 1 pkt 3 (brzmienie art. 42c ust. 6)

Wymierzenie kary przez dyrektora szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, poprzedza wysłuchanie wyjaśnień ucznia i świadków – jeżeli są, a w przypadku zagrożenia wymierzeniem kary, o której mowa w ust. 3 pkt 4 lub 5 – także uzyskanie zgody rady pedagogicznej i zasięgnięcie opinii rady szkoły. W postępowaniu w sprawie wymierzenia kary uczniowi niepełnoletniemu mają prawo uczestniczyć także jego rodzice. W przypadku gdy świadkiem jest uczeń niepełnoletni, rodzice tego ucznia mają prawo udziału w jego wysłuchaniu.

Proponowane działanie:

- 1) Zmienić treść sformułowania “rady szkoły” na “samorządu uczniowskiego”.

Uzasadnienie

Rada szkoły jako organ jedynie przedstawicielski społeczności szkolnej (z wyłączeniem pracowników szkoły), a nie reprezentujący ogół uczniów w opinii Fundacji nie stanowi odpowiedniej reprezentacji uczniów szkoły w zakresie dotyczącym członka społeczności uczniowskiej, zaś proponowana treść ustawy zmniejsza ważność społeczności uczniowskiej właśnie poprzez przeniesienie kompetencji konsultatywnej w zakresie opiniowania decyzji o skreśleniu z listy

uczniów z samorządu uczniowskiego do rady szkoły, która to ze swojej natury będzie organem tylko w części odzwierciedlającym wolę uczniów.

Fundacja rekomenduje więc utrzymanie tej kompetencji w ramach samorządu uczniowskiego, zgodnie z obecnym brzmieniem ustawy.

10. Przepis nowelizacji: art. 1 pkt 3 (brzmienie art. 42c ust. 9 - propozycja Stowarzyszenia Precedens)

Art. 42c. „6. Wymierzenie kary przez dyrektora szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, poprzedza wysłuchanie wyjaśnień ucznia i świadków – jeżeli są, a w przypadku zagrożenia wymierzeniem kary, o której mowa w ust. 3 pkt 4 lub 5 – także uzyskanie zgody rady pedagogicznej i zasięgnięcie opinii rady szkoły. W postępowaniu w sprawie wymierzenia kary uczniowi niepełnoletniemu mają prawo uczestniczyć także jego rodzice. W przypadku gdy świadkiem jest uczeń niepełnoletni, rodzice tego ucznia mają prawo udziału w jego wysłuchaniu.” [zgodnie z projektem]

Art. 82. „1. Rady szkoły lub placówki nie powołuje się w szkołach i placówkach, w których ze względu na specyfikę organizacji pracy i zadania nie ma możliwości wyłonienia stałej reprezentacji rodziców lub uczniów, o której mowa w art. 81 ust. 1 pkt 2 i 3.” [w wersji obowiązującej]

Proponowane działanie:

- 1) w przepisie art. 42c ust. 6 zastąpić wyrazy „rady szkoły” wyrazami „samorządu uczniowskiego”;
- 2) zmienić art. 82 ust. 1 ustawy – Prawo oświatowe poprzez zmianę wyrazów „stałej reprezentacji rodziców lub uczniów, o której mowa w art. 81 ust. 1 pkt 2 i 3” na „rady rodziców lub samorządu uczniowskiego”.

Uzasadnienie

Wymierzenie kar najsurowszych – wystąpienia z wnioskiem o przeniesienie do innej szkoły albo skreślenie z listy uczniów – ma według projektu poprzedzać uzyskanie zgody rady pedagogicznej oraz opinii rady szkoły. Przypomnieć w tym miejscu trzeba, że de lege lata skreślenie z listy uczniów następuje na podstawie uchwały rady

pedagogicznej po zasięgnięciu opinii samorządu uczniowskiego (art. 68 ust. 2 zd. 2 ustawy – Prawo oświatowe).

W projektowanej regulacji opinię samorządu uczniowskiego (a więc de facto jego organu) ma zastąpić opinia rady szkoły. Samorząd uczniowski tworzy ogół uczniów (art. 85 ust. 2 ustawy – Prawo oświatowe), w radzie szkoły zaś reprezentacja uczniów wynosi 1/3 tego gremium (zob. art. 81 ust. 1 ustawy – Prawo oświatowe). Pozostałe 2/3 tworzą nauczyciele oraz rodzice. Obecne rozwiązanie w przypadku chęci skreślenia ucznia z listy uczniów jest zrozumiałe – rada pedagogiczna (nauczyciele) udziela zgody, samorząd uczniowski (uczniowie) zaś wyraża swą opinię. Pozwala to dyrektorowi wyważyć wszystkie argumenty za i przeciw tak drastycznemu rozwiązaniu jak skreślenie z listy uczniów i podjąć prawidłową decyzję poprzedzoną wszechstronną analizą.

Zmiana polegająca na oddaniu kompetencji doradczej radzie szkoły kosztem samorządu uczniowskiego może prowadzić do pozbawienia faktycznej możliwości wyrażenia opinii przez uczniów w sprawie dotyczącej przecież ucznia, skoro przedstawiciele uczniów (1/3 rady szkoły) mogą z łatwością zostać przegłosowani. Dostrzec należy, że wtedy de facto to nauczyciele wyrażą zgodę na zastosowanie kary skreślenia z listy uczniów (lub wystąpienia z wnioskiem o przeniesienie do innej szkoły) w ramach uchwały rady pedagogicznej, a jednocześnie mogą pozytywnie ją zaopiniować przy zgodzie rodziców i przy pominięciu przeciwnego zdania przedstawicieli uczniów, którzy wówczas stanowią mniejszość. Stanowi to iluzję wyrażenia opinii przez uczniów w sprawie ich dotyczącej, co zdaje się kłócić z celem ustawy i postulowanym przez projektodawcę wzmocnieniem roli uczniów w podejmowaniu decyzji dotyczących szkoły (tak projektodawca w uzasadnieniu do projektu ustawy na s. 30). Skoro przedstawiciele gremium, które już wcześniej wyraziło zgodę na zastosowanie kary, są przekonani o jej zasadności, to trudno oczekiwać, że będą oni inaczej głosować przy opiniowaniu jej przez radę szkoły.

Należy dostrzec także, że choć powołanie rady szkoły będzie co do zasady obligatoryjne, to jednak nie zawsze możliwe będzie jej powołanie, a przez to organ ten nie zostanie powołany (art. 82 ust. 1 ustawy – Prawo oświatowe). W takiej sytuacji jej zadania przejmuje rada pedagogiczna (art. 82 ust. 2 ustawy – Prawo oświatowe). Wyrażenie zgody i opiniowanie w sprawie wymierzenia wymienionych dwóch kar przez ten sam organ byłoby absurdalne, więc zastosowanie którejs z tych kar byłoby poprzedzone właściwie tylko uzyskaniem zgody rady pedagogicznej. Opiniujący zdają

sobie sprawę, że taki układ sytuacyjny byłby wyjątkowy i niezmiernie rzadko spotykany, jednak nie niemożliwy. Oczywiście, podobna sytuacja może mieć miejsce w stosunku do samorządu uczniowskiego (art. 85 ust. 8 ustawy – Prawo oświatowe), jednakże brak utworzenia samorządu uniemożliwia utworzenie rady szkoły⁴, brak utworzenia rady szkoły (na przykład ze względu na brak wyłonienia rady rodziców na podstawie art. 83 ust. 6 ustawy – Prawo oświatowe) zaś przekreśla wówczas możliwość wyrażenia opinii przez uczniów (choćby nawet powołano samorząd).

W kontekście drugiej proponowanej zmiany warto przytoczyć stanowisko wyrażone w piśmiennictwie, iż „art. 82 ust. 1 bardzo ogólnie stanowi, że rady szkoły (placówki) nie tworzy się, jeżeli nie jest możliwe wyłonienie »stałej reprezentacji« rodziców lub uczniów, przez co – jak się wydaje – należy rozumieć odpowiednio radę rodziców lub samorząd uczniowski. Przyczyny, dla których ustawodawca operuje odmiennymi pojęciami, trudno zrozumieć. W istocie celem ustawodawcy było wyrażenie myśli, iż rady szkoły (placówki) nie tworzy się w szkołach i placówkach wymienionych w przepisach wykonawczych wydanych na podstawie art. 83 ust. 6 lub art. 85 ust. 8. Użycie spójnika »lub« w art. 82 ust. 1 oznacza, że wystarczające do zastosowania tego przepisu jest już to, aby w szkole (placówce) nie było możliwe powołanie »stałej reprezentacji« którejkolwiek z dwóch grup: albo »reprezentacji« (rady) rodziców, albo »reprezentacji« (samorządu) uczniów. Tym bardziej stosuje się go do szkół (placówek), w których nie powołuje się, zgodnie ze stosownymi przepisami wykonawczymi, jednego ani drugiego ciała przedstawicielskiego”. Postulować *de lege ferenda* należałoby więc dokonanie stosownej zmiany w art. 82 ust. 1 ustawy – Prawo oświatowe poprzez ujednoczenie pojęć. Brak jest racjonalności w stosowaniu przez ustawodawcę zwrotu „stała reprezentacja rodziców lub uczniów”, oznaczającego to samo, co rada rodziców lub samorząd uczniowski. Opiniujący przychylają się więc do wyrażonego przez M. Pilicha stanowiska i podkreślają konieczność zmiany tego przepisu.

Opiniujący zdają sobie sprawę, iż zamiarem projektodawcy jest wzmocnienie pozycji prawnej rady szkoły, co jest postulowane w piśmiennictwie (s. 30 uzasadnienia do projektu). Według projektodawcy taka zmiana zwiększy sprawczość tego gremium przede wszystkim w odniesieniu do grupy uczniowskiej. Ze stanowiskiem tym można jednak polemizować, właściwym miejscem, gdzie grupa uczniowska może realizować

⁴ Zob. M. Pilich, [w:] A. Olszewski, M. Pilich, *Prawo oświatowe. Komentarz*, wyd. III, Warszawa 2022, teza 2 do art. 82).

swą samorządność, jest bowiem samorząd uczniowski. Rzeczywistym wzmocnieniem realnej sprawczości grupy uczniów jest nie – jak proponuje projektodawca – absolutne wzmocnienie pozycji rady szkoły, lecz wzmocnienie kompetencji i roli samorządu uczniowskiego. Realizacja postulatów piśmiennictwa (o których mowa na s. 30 uzasadnienia) nie może być bezwzględna i niebacząca na skutki. Wzmocnienie pozycji samorządu uczniowskiego – jako organu odrębnego i niezależnego od innych – zwiększa bowiem szkolną samorządność, o której pisze projektodawca. Trudno zaś uznać, że cel ten realizowany jest na takim samym poziomie poprzez przyznanie kompetencji radzie szkoły, w której reprezentacja uczniów może z łatwością zostać przegłosowana przez reprezentację nauczycieli i rodziców.

Mając to na względzie, uznać trzeba, że proponowana zmiana w zakresie konieczności uzyskania opinii rady szkoły, a nie – jak obecnie – samorządu uczniowskiego, osłabia pozycję uczniów i ich zdania, co jest sprzeczne z celem, jaki stawia sobie projektodawca. Ponadto krytycznie należy ocenić występującą aktualnie w art. 82 ust. 1 ustawy – Prawo oświatowe niespójność terminologiczną i postulować należy jej jak najszybsze wyeliminowanie (taka zmiana ma charakter redakcyjny, a nie merytoryczny, zatem nie powinna stanowić dużego problemu).

11. Przepis nowelizacji: art. 1 pkt 3 (brzmienie art. 42c ust. 8 - propozycja Stowarzyszenia Precedens)

Dyrektor szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, dokonuje swobodnej oceny dowodów zebranych w postępowaniu, o którym mowa w ust. 5, opierając się na logice i doświadczeniu życiowym.

Proponowane działanie:

- 1) Proponuje się zastąpić wyraz „logice” wyrazami „zasadach prawidłowego rozumowania oraz wskazaniach wiedzy”

Uzasadnienie

Wskazany przepis odnosi się do postępowania w sprawie wymierzenia uczniowi kary i wyraża zasadę swobodnej oceny dowodów (znanej choćby z postępowania karnego). Z szeroko pojętego postępowania karnego (oraz oczywiście rozwiązań konstytucyjnych) projektodawca czerpie także przepisy odnoszące się do domniemania niewinności,

prawa do obrony czy rozstrzygnięcia niedających się usunąć wątpliwości na korzyść obwinionego. Jest to zasadne, ponieważ postępowanie w sprawie wymierzenia kary szkolnej czy postępowanie dyscyplinarne wykazują bliskie związki z postępowaniem karnym (będącym swoistą podstawą i bazą do postępowań pochodnych). Z tego względu warto, by ustawodawca zachował spójność terminologiczną. Przepisom postępowania karnego nie jest znana ocena dowodów według „logiki”. Kodeks postępowania karnego rozbija ten element na dwa, a to na zasady prawidłowego rozumowania oraz wskazania wiedzy – art. 7 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (tekst jednolity: Dz. U. z 2025 r. poz. 46 z późn. zm., dalej jako „k.p.k.”). Te elementy wraz z doświadczeniem życiowym tworzą triadę, według której ocenia się zebrany materiał dowodowy, stanowiąc zatem trzy warunki prowadzące do prawidłowych ustaleń faktycznych. Posłużenie się pojęciem „logika” może być bardziej intuicyjne, lecz nie jest tak precyzyjne jak rozwiązania przyjęte w k.p.k.

12. Przepis nowelizacji: art. 1 pkt 3 (brzmienie art. 42c ust. 9)

Uczeń jest uważany za niewinnego naruszenia przepisów, o których mowa w ust. 2, aż do momentu, gdy jego wina nie zostanie udowodniona.

Proponowane działanie:

- 1) Na końcu zdania proponuje się dopisać sformułowanie “jak również uprawomocnienia kary”.

Uzasadnienie

Proponowane brzmienie przepisu, jako przeniesienie brzmienia art. 42 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej na grunt kar stosowanych w szkole, zawiera niedoprecyzowanie które może spowodować uznanie za winnego ucznia w sytuacji, gdy wina została udowodniona, zaś uczeń odwołał się od kary. Dlatego kryterium prawomocności, tj. wyczerpania środków odwoławczych bądź też upływu terminu na skorzystanie z nich Fundacja uznaje za konieczne w celu podkreślenia istoty domniemania niewinności.

13. Przepis nowelizacji: art. 1 pkt 3 (brzmienie art. 42e ust. 1 pkt 13)

Krajowy Rzecznik może [...] żądać uchylecia statutu szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6-8, albo niektórych jego postanowień w trybie art. 114;

Proponowane działanie:

- 1) Po powyższym przepisie dodać sformułowanie „, żądanie to w zakresie naruszania praw i wolności uczniowskich jest dla organu nadzoru pedagogicznego wiążące. Krajowy rzecznik może ponadto żądać wstrzymania wykonania postanowień statutu dyrektorowi szkoły w trybie art. 71 ust. 1 w sytuacji naruszania przez nie praw i wolności uczniowskich”.

Uzasadnienie

Kompetencje Krajowego Rzecznika nie będą na tyle merytoryczne, by mógł on wypowiadać się w sprawach dotyczących innych aspektów niż prawa i obowiązki uczniowskie, lecz zważając na fakt jednoczesnego doświadczenia takiej osoby w ramach praw uczniowskich, należy uznać taką osobę za kompetentną w zakresie praw ucznia na tyle, by móc wydawać wiążące decyzje w zakresie praw uczniowskich właśnie. Stąd też Fundacja uznaje za konieczne wprowadzenie proponowanego brzmienia przepisu.

14. Przepis nowelizacji: art. 1 pkt 3 (brzmienie art. 42n ust. 1 i 7)

1. Wojewódzki Rzecznik jest powoływany przez Krajowego Rzecznika na wniosek kuratora oświaty.
7. Krajowy Rzecznik odwołuje Wojewódzkiego Rzecznika z własnej inicjatywy lub na wniosek kuratora oświaty.

Proponowane działanie:

- 1) Dopisać na końcu zdania w ust. 1 następujące sformułowanie „Przepisy art. 42i ust. 1-4 stosuje się odpowiednio, z zastrzeżeniem, iż kompetencje ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania wykonuje Krajowy Rzecznik”;
- 2) Usunąć treść ust. 7.

Uzasadnienie:

Powyższe rozwiązanie proponowane przez Fundację ma na celu uniknięcie sparaliżowania działalności Krajowego Rzecznika w sytuacji wyboru Wojewódzkich Rzeczników wg klucza politycznego, nie zaś merytorycznego (zaś obecne wymagania od Wojewódzkiego Rzecznika nie zapewniają w odpowiedni sposób ochrony przed potencjalną przemianą instytucji stanowiska z merytorycznego w polityczne, bowiem wymogi te nie odnoszą się do aspektu praw ucznia, a jedynie pedagogiki). Zrównanie trwania długości kadencji oraz warunków odwołania Wojewódzkich Rzeczników oraz Krajowego Rzecznika pozwoli na bardziej komfortową pracę tym pierwszym, co spowoduje brak obaw wynikających ze zmian o charakterze politycznym. Dodatkowo, możliwość odwołania Wojewódzkiego rzecznika wyłącznie przez Krajowego Rzecznika wzmocni jednocześnie autonomię organu, który z natury rzeczy ma stanowić instytucję ombudsmana, którego jakiejkolwiek powiązania z organami władzy wykonawczej nie są wskazane. Zauważyć należy, że w przypadku zmiany władzy na poziomie parlamentarnym i rządowym, a w konsekwencji tego na poziomie wojewodów i kuratorów oświaty, możliwym byłoby odwoływanie Wojewódzkich Rzeczników, na podstawie przesłanek politycznych, a nie merytorycznych.

15. Przepis nowelizacji: art. 1 pkt 3 (brzmienie art. 42n ust. 2)

Na stanowisko Wojewódzkiego Rzecznika może zostać powołana osoba, która: 1) spełnia wymagania określone w art. 42h ust. 2 pkt 1–5 oraz 2) jest nauczycielem mianowanym lub dyplomowanym, który ukończył studia drugiego stopnia lub jednolite studia magisterskie, posiadającym: a) ukończone formy doskonalenia w zakresie administracji lub zarządzania lub b) co najmniej dwuletni staż pracy na stanowisku kierowniczym w szkole, placówce lub zakładzie kształcenia nauczycieli, lub c) co najmniej dwuletni staż pracy w urzędzie organu sprawującego nadzór pedagogiczny nad szkołami i placówkami lub w urzędzie organu prowadzącego szkoły lub placówki na stanowisku związanym z organizacją pracy szkół i placówek, lub 3) jest nauczycielem akademickim posiadającym co najmniej pięcioletni staż pracy w uczelni i ukończone formy doskonalenia w zakresie administracji lub zarządzania.

Proponowane działanie:

- 1) Zrównać wymagania oczekiwane od Wojewódzkiego Rzecznika Praw Uczniowskich z wymaganiami Krajowego Rzecznika (art. 42h ust. 2 proponowanego brzmienia ustawy).

Uzasadnienie:

Z listy kompetencji wynika, iż uprawnienia zarówno Wojewódzkiego jak i Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich są równie szerokie w zakresie działalności interwencyjnej w szkołach, jak również są one szersze po stronie Krajowego Rzecznika o kompetencje wynikające z działań u organów konstytucyjnych (np. przekładanie projektów aktów prawnych ministrowi właściwemu do spraw oświaty i wychowania, występowanie z wnioskami o podjęcie inicjatywy ustawodawczej itd.), toteż zróżnicowanie oczekiwań w taki sposób, że Wojewódzcy Rzecznicy muszą mieć status nauczyciela akademickiego bądź też mianowanego, nie znajduje uzasadnienia.

16. Przepis nowelizacji: art. 1 pkt 3 (brzmienie art. 42p ust. 5 i 6)

5. Gminny Rzecznik jest powoływany i odwoływany przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta). Wymagania na stanowisko Gminnego Rzecznika określa uchwała rady gminy.

6. Powiatowy Rzecznik jest powoływany i odwoływany przez zarząd powiatu. Wymagania na stanowisko Powiatowego Rzecznika określa uchwała rady powiatu.

Proponowane działanie:

3) W treści ust. 5 usunąć zdanie drugie i zastąpić go stwierdzeniem „przepisy art. 42h ust. 2 stosuje się odpowiednio, z zastrzeżeniem, iż wymagane jest co najmniej dwuletnie doświadczenie w działalności edukacyjnej”;

4) W treści ust. 5 dodać stwierdzenie „W sytuacji, gdy podmiotem zgłaszającym wniosek o powołanie Gminnego Rzecznika jest młodzieżowa rada gminy, o której mowa w art. 5b Ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. 2024 poz. 1940), w formie określonej w art. 5b ust. 7 Ustawy o samorządzie gminnym, wniosek ten obliguje wójta (burmistrza, prezydenta miasta) do jego powołania”;

5) W treści ust. 6 usunąć zdanie drugie i zastąpić go stwierdzeniem „przepisy art. 42h ust. 2 stosuje się odpowiednio, z zastrzeżeniem, iż wymagane jest co najmniej dwuletnie doświadczenie w działalności edukacyjnej”;

6) W treści ust. 6 dodać stwierdzenie „W sytuacji, gdy podmiotem zgłaszającym wniosek o powołanie Powiatowego Rzecznika jest młodzieżowa rada powiatu, o której mowa w art. 3e Ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym (Dz. U. 2024 poz. 1907), w formie określonej w art. 3e ust. 7 Ustawy o

samorządzie powiatowym, wniosek ten obliguje zarząd powiatu do jego powołania”.

Uzasadnienie:

Proponowane przez Fundację rozwiązania ujednoczenia wymagań na Powiatowego oraz Gminnego Rzecznika na poziomie ustawowym, jak również obligowania organów wykonawczych gmin i powiatów do utworzenia Powiatowego oraz Gminnego Rzecznika na wniosek młodzieżowych rad stanowią przykład zwiększenia kompetencji młodzieżowych rad gminy i powiatu, co wpływa bezpośrednio na wzmocnienie ich pozycji, szczególnie w zakresie dotyczącym bezpośrednio radnych młodzieżowych rad właśnie, bowiem młodzieżowe rady składają się z uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Za sprawą ujednoczenia wymagań na poziomie ustawowym zmniejsza się również prawdopodobieństwo wykorzystania kompetencji rady gminy (rady powiatu) w celu wyboru niekompetentnego kandydata, który to jednak spełniać będzie wymagania określone w uchwale. W związku z powyższym wskazane jest dokonanie rozszerzenia kompetencji młodzieżowych rad o te wiążące organy wykonawcze gmin i powiatów, co pozytywnie wpłynie na postrzeganie ich reprezentatywności w opinii młodzieży.

17. Przepis nowelizacji: art. 1 pkt 3 (brzmienie art. 42r ust. 5)

Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania może określić, w drodze rozporządzenia, wynagrodzenie przysługujące nauczycielowi za zajmowanie stanowiska Szkolnego Rzecznika oraz wysokość tego wynagrodzenia, uwzględniając charakter zajmowanego stanowiska opierającego się na wrażliwości społecznej, zaufaniu i znajomości przepisów prawa, a także że miesięczna wysokość wynagrodzenia nie może wynosić więcej niż 300 zł.

Proponowane działanie:

- 1) W treści przepisu zmienić treść zdania w taki sposób aby uzyskało ono następujące brzmienie: „Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania określi, w drodze rozporządzenia, wynagrodzenie przysługujące nauczycielowi za zajmowanie stanowiska Szkolnego Rzecznika oraz wysokość tego wynagrodzenia,

uwzględniając charakter zajmowanego stanowiska opierającego się na wrażliwości społecznej, zaufaniu i znajomości przepisów prawa, a także że miesięczna wysokość wynagrodzenia nie może wynosić więcej niż 300 zł. Koszty wynagrodzenia pokrywa organ prowadzący szkołę.”

Uzasadnienie:

Fundacja wychodzi z założenia, iż głównym czynnikiem motywującym nauczycieli przystępujących do funkcji Szkolnego Rzecznika jest gratyfikacja finansowa. W związku z powyższym jedynie fakultatywna delegacja ministra właściwego ds. oświaty i wychowania stanowić będzie przykład niewykorzystanych możliwości, by umożliwić środowisku prawnouczniowskiemu, włącznie z Krajowym oraz Wojewódzkimi Rzecznikami, działalność na najniższym szczeblu poprzez traktowanie stanowiska Szkolnego Rzecznika jako przykładu zła koniecznego. W związku z powyższym zobligowanie ministra do ustalenia stawki wynagrodzenia dla Szkolnego Rzecznika uznajemy jako warunek niezbędny do osiągnięcia celu określonego powyższą nowelizacją.

18. Przepis nowelizacji: art. 1 pkt 3 (brzmienie art. 42s ust. 1 i 3)

1. Szkolny Rzecznik jest wybierany przez radę szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8.

3. Tryb wyboru i odwołania Szkolnego Rzecznika, długość jego kadencji, a także szczegółowe zasady jego działania określa statut szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8.

Proponowane działanie:

2) W treści ust. 1 zmienić treść zdania w taki sposób aby uzyskało ono następujące brzmienie: „Szkolny Rzecznik jest wybierany przez samorząd uczniowski, o którym mowa w art. 85, a jeśli nie jest on stworzony – przez radę szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6–8, na okres jednego roku kalendarzowego.”

3) W treści ust. 3 zmienić treść zdania w taki sposób aby uzyskało ono następujące brzmienie: „Szkolny Rzecznik wybierany jest w głosowaniu przez uczniów szkoły.

Tryb wyboru i odwołania Szkolnego Rzecznika, długość jego kadencji, a także szczegółowe zasady jego działania określa regulamin samorządu uczniowskiego, o którym mowa w art. 85 ust. 3, a jeśli nie jest on stworzony - statut szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3, 4 i 6-8.”

- 4) W treści art. 85 ust. 3 na końcu zdania pierwszego zawrzeć sformułowanie “z zastrzeżeniem, iż organy samorządu, opiekun samorządu o którym mowa w ust. 2a oraz szkolny rzecznik, o którym mowa w art. 42s wybierani są do 30 listopada w roku rozpoczynającym dany rok szkolny.”

Uzasadnienie:

Proponowana zmiana ma na celu zwiększenie roli uczniów w procesie uchwalania organu odpowiedzialnego za ich ochronę przed naruszeniami praw, co stanowi potencjał do legitymizacji rzeczników praw ucznia jako przedstawicieli uczniów, nie zaś rad szkół (w których to obecność reprezentacji uczniów nie zapewnia w sposób rzetelny realizacji interesów uczniów, wszak uczniowie stanowią jedynie 1/3 składu rady szkoły, na podstawie art. 81 ust. 1 obecnego brzmienia ustawy – Prawo oświatowe). W związku z powyższym (jak również argumentacją odnoszącą się do zwiększenia partycypacji przez młodzieżowe rady gmin i powiatów) Fundacja utrzymuje, że aspekt bezpośrednio dotyczący uczniów winien być uregulowany na gruncie ciała będącego reprezentacją uczniów, o ile nie bezpośrednio wszystkich uczniów. Stąd też rekomendujemy zmianę wg proponowanego przez Fundację brzmienia.

19. Przepis nowelizacji: art. 1 pkt 10 (brzmienie art. 98 ust. 1 pkt 17 - propozycja Stowarzyszenia Precedens)

„17) prawa i wolności uczniowskie inne niż wymienione w art. 42a ust. 1 i 2, szczegółowy sposób realizacji obowiązków, o których mowa w art. 42b ust. 1 pkt 5, 6 i 8, zasady upowszechniania wśród uczniów wiedzy o ich prawach, wolnościach i obowiązkach, a także tryb składania skarg w przypadku naruszenia praw i wolności uczniowskich;”

Proponowane działanie:

- 1) W treści przepisu po wyrazie „uczniowskich” dodać wyrazy „do organu szkoły”.

Uzasadnienie:

Proponowana zmiana ma na celu zwiększenie roli uczniów w procesie uchwalania organu odpowiedzialnego za ich ochronę przed naruszeniami praw, co stanowi potencjał do legitymizacji rzeczników praw ucznia jako przedstawicieli uczniów, nie zaś rad szkół (w których to obecność reprezentacji uczniów nie zapewnia w sposób rzetelny realizacji interesów uczniów, wszak uczniowie stanowią jedynie 1/3 składu rady szkoły, na podstawie art. 81 ust. 1 obecnego brzmienia ustawy – Prawo oświatowe). W związku z powyższym (jak również argumentacją odnoszącą się do zwiększenia partycypacji przez młodzieżowe rady gmin i powiatów) Fundacja utrzymuje, że aspekt bezpośrednio dotyczący uczniów winien być uregulowany na gruncie ciała będącego reprezentacją uczniów, o ile nie bezpośrednio wszystkich uczniów. Stąd też rekomendujemy zmianę wg proponowanego przez Fundację brzmienia.

Ponadto, rekomendowane jest w ramach nowelizacji wprowadzenie zmian do brzmienia art. 44b ust. 4 ustawy o systemie oświaty – poprzez usunięcie w nim odniesienia do stopnia respektowania przez ucznia zasad współżycia społecznego oraz norm etycznych, ze wskazaniem argumentacji przytoczonej w pkt 3 powyższego opracowania.

Dodatkowo, w toku prac legislacyjnych należy zwrócić uwagę na problem dotyczący dostępu do procentu obecności w poszczególnych zajęciach edukacyjnych przez rodziców pełnoletnich osób uczących się – jak wynika z działalności podejmowanej przez Fundację, istnieje problem z brakiem zastrzeżenia powyższych danych w dziennikach elektronicznych. W związku z powyższym, w dalszych pracach legislacyjnych należy podjąć wysiłek w celu zlikwidowania tego problemu.

Wobec powyższych zastrzeżeń należy zaznaczyć, iż idea wzmocnienia praw uczniowskich w opinii Fundacji jest wyraźna, a przeto należy wszelkie wysiłki w tym celu poprzeć, co też niniejszą opinią czynimy. Koniecznym jest jednak poprawa kilku aspektów dotyczących samych praw uczniowskich jak i sposobu praktycznego ich regulowania, co uczyni tą nowelizację jeszcze bardziej przełomową i jeszcze bardziej korzystną dla społeczności uczniowskiej – co jest celem wszystkich przedstawicieli środowiska prawnouczniowskiego.

Powyższe uwagi stworzone zostały we współpracy z następującymi podmiotami:

- Polską Radą Organizacji Młodzieżowych;
- Stowarzyszeniem Kogutorium;
- Stowarzyszeniem Precedens.

Autor opracowania ze strony Fundacji Varia Posnania:

Dominik Olczyk

Prezes Zarządu Fundacji Varia Posnania

Kacper Nowicki